

PÁNEURÓPAI TÖREKVÉSEK

JULIUS DEREKÁN az egész világ sajtóját bejárta a hír, hogy Briand — akkor még csak a Poincaré-kormány külügyminisztere — a Népszövetség szeptemberi ülészakán javaslatot kíván előterjeszteni az Európai Egyesült Államok megalakítása tárgyában. A híradás érthető meglepetést keltett mindenfelé, de elsősorban Európában, ahol Briand-t, aki ugyan a páneurópai törekvésekkel való rokonszenvének több alkalommal adta már tanújelét, a gyakorlati politika messterének tartják s akiről bizonyos, hogy az európai helyzet tökéletes ismeretében valamely megvalósításra még meg nem érett javaslattal nem fogja kockára tenni Franciaország külügyminiszterének ma európaszerte elismert tekintélyét.

Természetes, hogy Briand eme javaslatát, illetve az erről szóló hírt a legkülönbözőbb kommentárok kísérték. A világsajtó legnagyobb része elsősorban gazdasági okok után kutatott s ezt az Északamerikai Egyesült Államoknak abban a merev magatartásában vélte feltalálni, amellyel az a jóvátétel kérdésével kapcsolatban a francia adósságok tekintetében Franciaországgal szemben viseltetett. Más lapok a francia külkereskedelmi mérleg rohamos hanyatlásában, ismét mások abban látták e terv hirtelen felvetődésének okát, hogy a rajnai megszállásnak a közeljövőben való végleges megszüntetése miatt Franciaország egyéb módot keres arra, hogy Németországgal szemben biztosítsa magát. A „Manchester Guardian“ viszont azon a nézeten van, hogy az Európai Egyesült Államok terve ügyes sakkhúzás Briand részéről Mussolini revíziós politikája ellen. Az olasz vezér külpolitikája ugyanis arra irányul, hogy maga köré gyűjtse a békekötéssel elégedetlen államokat — így nemsokára Németországot is! — s ezek segítségével egy általános békereviziót igyekezzék keresztülvinni.

Bizonyos, hogy mindezekben az érvekben található igazság és kétségtelen az is, hogy Briand-t, bármennyire fogékony is szelleme az általános emberi törekvések iránt, Európa egyesítéséhez elsősorban Franciaország érdekei vezetik. Ugy látja azonban, hogy ezek a francia érdekek a jelen pillanatban egybeesnek Európa általános — bátran mondhatjuk — létérdekeivel s ezért tartja alkalmasnak az időt arra, hogy egy hatalmas, egész földrészünket összefogó államszövetség kialakítása keretében biztosítsa hazája sorsát.

Nem bizonyos ma még, hogy a javaslat csakugyan a Népszövetség asztalára fog kerülni és még kevésbé bizonyos az, hogy a világ államainak képviselői már most eredményesen fognának hozzá ennek a hatalmas politikai tervnek a keresztülviteléhez. Maga a tény azonban, hogy a francia külügyminiszter az Európai Egyesült Államok meg-

alapítására a Népszövetség előtt javaslatot kíván tenni, olyan lépés „Páneurópa“ megvalósulása felé, amely ezt az eddig „fantom“ gyanánt kezelt gondolatot „problémává“ teszi, olyan kérdéssé, amellyel komoly politikai tényezők is kénytelenek lesznek ezentúl foglalkozni.

A páneurópai mozgalomnak az első lendületet az 1926 október elején Bécsben megtartott első páneurópai kongresszus adta meg. Ez a kongresszus nemcsak az azon résztvevők nagy számát tekintve, hanem különösen azért, mert ott néhány előkelő aktív európai politikus is megjelent (mint Seipel és Wirth kancellárok, valamint Loebe, a német birodalmi gyűlés elnöke), kétségtelenül arról tett tanúságot, hogy a mozgalomnak sikerült egész Európában az érdeklődést felkeltenie. Azóta a szövetség tagjai megsokasodtak s nemcsak írók, művészek, szociológusok és historikusok szegődtek nagy számmal hívei közé, hanem Európa vezető politikusai közül is többen tettek nyíltan vallomást a páneurópai eszmék életrevalósága mellett. Az európai államok közötti gazdasági közeledés szükségessége egyre kétségtelebbe válik és a különféle gazdasági szerződések, kartelek és egyéb gazdasági szövetkezések egyre több és több hidat vernek az ellenséges elszigeteltség sáncai mögé húzódó nemzetek közé. De a legerősebb támogatója a mozgalomnak az a vágyódás, amely a szétbomlott, nemzeti és gazdasági harcoktól nyugtalan Európa földjén a gyógyulás csodaszere iránt mindenütt megnyilvánul.

Amerika pedig, a nagy hitelező, a mai elszegényedett Európa helyén egy pontosan fizető és jól fogyasztó piac életrekeltét várja tőle s ezért egyetlen amerikai politikus sem mulasztja el, hogyha alkalom adódik rá, az óvilágot Páneurópa megvalósítására buzdítsa. (Kétségtelen pedig, hogy amint ezt a mai európai helyzetből láthatjuk, az európai államszövetség megalakításának legfőbb indítókai éppen az amerikai kizsákmányolással szemben való hathatósabb védekezés lenne.)

Ami Magyarországot illeti, itt a páneurópai mozgalom mindmáig igen szűk körre szorítkozott és magának a mozgalomnak lényege és céljai a nemzet széles rétegei előtt alig ismeretesek. Nálunk a béke-revizió foglalkoztatja a közvéleményt s a nemzet minden életerejét ennek megvalósítására összpontosítja. Túllépnénk jelen ismertetésünk keretein, ha ennek a két mozgalomnak egymásra való hatásával is kívánnánk ezúttal foglalkozni, de az alább elmondandók alapján felismerhetjük annak az igazságát, hogy Európának az Európai Egyesült Államok megalakítása végett történő új politikai elrendezése alkalmat adna a magyar kérdésnek szőnyegre hozására és ezáltal megnyithatná az utat a magyar nemzet jogos aspirációinak kielégítése felé.

A magyarság idegenkedése a páneurópai mozgalomtól több okkal magyarázható. A legutóbbi tíz esztendő eseményeinek hatása alatt a magyar lélek gyanakodással, sőt gyűlölettel fordul el minden olyan mozgalomtól, amely a „nemzetek közötti egyesítést“ hirdeti és az internacionalizmussal rokon jelszavakat ír zászlajára. Különösen gyanússá tette azonban a mozgalmat az a tény, hogy leglelkesebb propagálói közé éppen az utódállamok egyes politikai vezérei tartoznak, akiknek pedig elsőrangú érdekük éppen a békekötések által

teremtett helyzet megtartása és biztosítása. A magyarság részére különben is elfogadhatatlan a mozgalomnak egészen a bécsi kongresszusig teljes határozottsággal hirdetett az az alaptétele, hogy a páneurópai államszövetség megalakításának egyik szigorú feltétele a békeszerződések által megvont országhatároknak sértetlenül hagyása. Ennek az álláspontnak a magyarság szempontjából való elfogadhatatlanságát a bécsi kongresszus megnyitó ülésén nyíltan kifejezésre is juttatta Lukács György, a magyar páneurópai csoport elnöke.

Néhány tekintélyes politikusunk résztvett ugyan a bécsi kongresszuson és ott előadást is tartott, — mint például Gratz Gusztáv — de a kongresszus után az érdeklődés a mozgalom iránt Magyarországon úgyszólván teljesen megszűnt. Most azonban, hogy Briand készülő javaslatával kapcsolatban a magyar sajtó újból kritika tárgyává tette Páneurópát, nem tartjuk hiábavalónak, ha a magyar közvéleményt a páneurópai tervekről s azoknak eddigi fejlődéséről tájékoztatjuk.

A mozgalom megindítója a bécsi Coudenhove-Kalergi Richárd gróf, aki 1923-ban kiadott „Páneurópa“ című könyvében fejtette ki először az Európai Egyesült Államok eszméjét. A „Kampf um Pan-europa“ című újabb műve, valamint az ő szerkesztésében megjelenő „Paneuropa“ című folyóirat állandó propagálója e törekvéseknek és neki tulajdonítható elsősorban, hogy a mozgalom már- eddig is oly nagy hullámokat vert Európaszerte.

Coudenhove-Kalergi nem pacifista, de még kevésbé forradalmár. Elgondolásában az a meggyőződés vezeti, hogy ha Európa rövidesen — értve alatta legkésőbb két évtizedet — meg nem találja belső gyógyulásának útját, menthetetlenül egy újabb háborúba sodródik» amely már csak a hadviselés módját tekintve (a polgári lakosság kiirtása gáztámadások által) sokkal borzalmasabb lesz a lefolyt világháborúnál. Okulásért az emberiség örökké megisméltendő történetébe tekint vissza. A világháborúban a földrésznökön túl álló hatalmak mérközésének színhelye Európa volt éppúgy, mint a harmincéves, háború alatt a népek csatateré a német föld. Amíg Németország Nagy Frigyes felléptéig sínylette ezt a harcot és végül is csak a német törzsek összefogása mentette meg, azonképpen Európa népei is idegen kontinensek martalékává lesznek, ha rövid időn belül nem sikerül egyesülniük. Európán kívül a világháború óta mindenütt hatalmas államszövetségek létesülését figyelhetjük meg. Ezek a szövetségek népcsoportok közös érdekeinek megvédelmezésére alakulnak. Európa azonban belső harcainak emésztő tüzeiben teljesen fegyvertelenül áll ezzel az államszövetségekben megnyilvánuló imminens veszéllyel szemben. Sorsa hasonlatos a régi görög világéhoz, ahol az egymással torzszalkódó apró államok nem bírtak ellentállni a reájuk törő, öserőtől duzzadó macedón hadaknak, amelyek Fülöp királyuk vezérlete alatt Gheiro-neiánál legázolták Görögországot és megsemmisítették a virágzó görög szabadságot. Európa Macedóniája Oroszország. És jellemző, hogy ezt a veszedelmet, amely 1917 óta lebeg a kontinens felett, mindenki látja és mindenki emlegeti, de a mentő lépésre Európa egyetlen döntő tényezője sem vállalkozik. „Európa és Oroszország között, — mondja Coudenhove-Kalergi, Oroszország közeli szerepét talán kissé túl-

becsülve — versenyfutás kezdődött, hogy az összeomlásból melyikük fog hamarabb feltámadni. Európa ma még előnyben van, mert gépparkja és vasúti hálózata épségben maradt, ezzel szemben azonban Szovjetország nagy fölénye politikai és gazdasági egységében rejlik; míg Európa két tucat gazdasági területre és még több államra aprózódik. Ha Oroszországot még néhány esztendő kedvező termése által sikerül gazdaságilag talpraállítani, — Európa sorsa meg van pecsételve.“ Szovjetország mostani államformája ebben az Összeomlásban csak nagyon mellékes szerepet fog játszani. Ha az oroszok legyőzik Európát, éppúgy mint annak idején macedóniai Fülöp Athénbe való bevonulása után magába szívtta a görög kultúrát, úgy a keleti szlávság is magáévá fogja tenni az európaiakat, ennek nagy ára azonban az európai népek szabadsága lesz.

Coudenhove szerint a veszedelem elkerülésének egyetlen módja az európai államok szövetségének megalkotása. Ez a szövetség egyesítené Európa valamennyi államát Oroszország és Anglia kivételével. A szovjet berendezkedésű orosz birodalom már úgyis levált Európa testéről és szellemét, népeinek kultúráját tekintve, inkább Ázsiához tartozik. A brit királyság pedig hatalmas domíniumaival Önálló világbirodalmat alkot és egy szorosan vett európai államszövetség kereteibe úgysem lenne beolvasható.

Az Európai Egyesült Államok államszövetség lenne és non szövetséges állam. Országai nemzeti szempontból tökéletes önállóságot élveznének. Ennek az államszövetségnek a létrehozásánál egyetlen állam és egyetlen nép sem áldozná fel Európa oltárán a maga függetlenségét; a cél csak az, hogy az új Európa az összes államoknak és összes népeknek szerves együttműködéséből alakuljon ki. Közös lenne azonban az államszövetség pénze (Európabank), a vámterület és a közösen fenntartott véderő, amely az államszövetség parlamentjének volna alárendelve. Az Európát közösen érdeklő politikában az államok egyöntetűen járnak el. Törvényhozásuk két kamarás lenne: az úgynevezett „Népház“ a háromszázmillió lakosnak megfelelően 300 képviselőből állana (minden millió lélek után egy képviselő), míg az úgynevezett „Államház“-ba a 26 tagállam mindegyike kormányának egy-egy képviselőjét küldené.

Ez volna nagyjából Páneurópa. Maga az eszme nem új. Az egyesülés gondolata már évszázadok óta kísért földrészünkön. A keresztény középkor tulajdonképpen már ilyen államszövetség volt, egy vallás, egy pápauralom és egyetlen császár, a németrómai, hegemoniája alatt. Csak az ilyen egységes Európa lehetett képes arra, hogy a különböző nyelvű népeket összefogva, évtizedeken át hatalmas seregeket toborozzon a Szentföld visszafoglalására. A másik nagyszerű kísérletet az európai államok egyesítésére Napoleon tette, akinek hatalmas koncepciója azonban összeomlott az orosz hómezőkön. Comenius, Amos, Kant, Goethe, Nietzsche valamennyien az európai államok egyesítésének szükségét hirdették, mint az örökbéke feltételét.

De felmerül a kérdés, alkalmas-e ez az idő arra, hogy a nagy egyesülést Európa megvalósítsa? Vannak periódusok, amikor az emberek lelke fogékony nagy eszmék befogadása iránt, de a mi korunk

ilyenek nevezhető-e? A világháborúban a nemzetek Önrendelkezési elvét kihasználva, alig néhány százezer lelket számláló nemzetiségek önálló politikai létet nyertek és a nemzeti érzés differenciáló hatása sohasem volt nagyobb, mint éppen napjainkban.

Coudenhove erre azt válaszolja, hogy viszont az egyesülés szükségessége sem volt soha égetőbb, mint ma. Ennek, az Európát mind belülről, mind kívülről fenyegető veszélynek a felismerése az a tény, amely nagy általánosságban tekintélyt kölcsönöz mozgalmának.

A bécsi kongresszussal kapcsolatban Apponyi Albert gróf a „Pesti Napló“ 1926 október 10-i számában tárgyilagos kritikát *mondván a páneurópai törekvésekről*, elítéli azokat, akik a mozgalmat komolytalannak minősítik, mert szerinte „el kell ismerni, hogy az nem csupán geniális ötlet, hanem az európai népek helyzetéből folyó valóságos szükséglet felismerése... Európa hanyatlása kulturális veszély. Hiszen nincs az megírva sehohsem, hogy az a szellemi és erkölcsi hegemonia, amelyet ez a kis világrész gyakorolt, örökké az övé maradjon. De még nincsen világrész, amely ezt a hegemoniát átvehetné“. „A páneurópai mozgalom jelentősége tehát annak a veszélynek tudatos, vagy tudatalatti felismerésében rejlik, amely a világháború által szétzüllesztett európai államoknak összefogását a tizenkettedik órában szükségessé teszi“ — mondja Faluhelyi Ferenc, pécsi egyetemi tanár ugyancsak e mozgalomról írt ismertetésében.

Kétfeltes kérdések támadnak azonban mindenfelé, lehetséges-e az európai államoknak illetően egybekapcsolása? Az Északamerikai Egyesült Államok példája nem helytálló. Ott a különböző bevándorlók egy nemzet fiaivá lettek, olyan nemzeté, amely mindössze 300 esztendő és nincsenek történeti hagyományai. A különböző északamerikai államoknak sohasem voltak kiegyenlíthetetlenül ellentétes életérdekeik. Az amerikai ember lelkében teljesen visszafejlődött az, ami az európai lélekben viszont minden fejlődés alapja: a nemzeti egyéni öntudat érzete. Az újvilág embere „amerikai“ a szó legtágabb értelmében, míg az európai ember elsősorban valamelyik „nemzethez“ tartozik. Lehetséges-e tehát ezt a 300 millió különböző nemzeti öntudattal bíró embert máról-holnapra egybeolvasztani?

A népek nevelése és a kibékülés szellemének táplálása mindenesetre sokat tehet a cél érdekében. Számos példánk van arra, hogy nagy eszmék átértése közös megmozdulásra ragadta földrészünk népeit. Hégh csak a keresztes hadjáratok, a hitújítás és az emberi jogok diadalra juttatásának nemzetközi mozgalmaira utalnunk. A kérdés ismét csak az, hogy Európa népei a kontinensüket fenyegető veszély egész nagyságát és a kultúra megmentésének égető szükségességét képesek-e már ma átérteni?

Az első nagy akadály, amelybe a páneurópai mozgalom ezen a ponton beleütközik, a békeszerződések nyomán támadt nemzeti elégtelenség. Mint már említettük, Coudenhove-Kalergi egyik alaptétele a békeszerződések területi intézkedéseinek érintetlenül hagyása. Ez az alapelv könnyen adhat oly karaktert a mozgalomnak, mintha „Páneurópa nem volna más, mint a jelenlegi hatalmi alakulatoknak biztosító intézete“.

Nem szorul bővebb magyarázatra, hogy az „Új Európa“ földjén éppen nemzeti szempontból van a legnagyobb elégedetlenség. 300 millió lakója közül 30 millió nemzeti kisebbséghez tartozik, tehát minden tizedik ember elnyomottnak, nemzeti, kulturális jogaitól megfosztottnak érzi magát. Ennek a helyzetnek állandósítása nem szolgálhatja a kibékülés szellemét. Újabban ugyan Páneurópa kilátásba helyez egy új, erősebb kisebbségi jogbiztosítást, de a hasonló írott jogból alaposan kiábrándult nemzetek ennek a biztosításnak fejében nem hajlandók felesküdni a mozgalomra. De méltán érthetetlen is előttünk, miért ragaszkodik Coudenhove a békeszerződésekben megvont határok érintetlenségéhez, amikor mindazok a biztonsági és gazdasági okok, amelyek ezeknek a határoknak a megvonásánál nagy idegen nemzetiségű területek átcsatolását a békeszerzők megfontolása szerint szükségessé tették, egy páneurópai államszövetségben teljesen irrelevánsokká válnak?

A mozgalom vezére maga is érzi, hogy koncepciójának ez a leg-erősebben támadható oldala. A bécsi kongresszuson elhangzott felszólalások nagy része az eredeti művön ebben az irányban igyekezett javítani és a határok és a nemzeti kisebbségek helyzetének kérdésében mélyreható módosításokat keresett. Mittelmann német, Morocutti balti, Lozynski ukrán delegátus felszólalásának, illetve javaslatainak lényege arra irányult, hogy Európa új berendezésénél a nemzetiségi kérdés a status quo helyett határkorrekció és népszavazás által nyerjen új, radikális elintézés. Ezeknek a felszólalásoknak eredménye lett, hogy ma már Coudenhove-Kalergi is engedett eredeti merevségéből és maga is elismerte, hogy a határkérdés igazságtalanságainál fogva revízióra szorul.

A másik alapvető gondolat az európai államok gazdasági egyesítése. A közös pénz, az Európabank felállítása, még csak távoli cél; a legközelebbi teendő gyanánt Coudenhove a vámúnió megvalósítását tűzi ki. A világháború nemcsak nemzeti szempontból bomlasztotta fel Európát, hanem elsősorban gazdasági szétzüllést idézett elő. A nagy középeurópai gazdasági egység széthullott és az újonnan keletkezett kisebb államok a védvámok sokezer kilométeres bástyáját vonták maguk köré. Csalódás, mintha az ilyen kis területre szoruló, felvevő piac nélküli nemzeti iparok az illető állam gazdasági megerősödését szolgálnák és a jelenlegi zavar csak átmeneti állapot lenne. Amint a bécsi kongresszuson tartott egyik előadás kifejtette, ezek az úgynevezett „látszat-iparok“ (Schein-Industrie) egyideig meg tudják ugyan őrizni függetlenségüket, de előbb-utóbb elsorvadnak vagy a nagy gazdasági egységekbe felszívódnak. Az utóbbi esztendőik alatt létesült európai kártelek, amelyek ma már mondhatni minden fontosabb iparágra kiterjednek, a legélénkebb bizonyítékai ennek. A gyártás helyei a vezetés, a munkások nemzeti jelleget adhatnak valamely ipartelepnek, de a tőke, amely az üzemet kezében tartja, már úgymint a nemzetközi hatalmasoké. „A kártelek tehát — mint Siegfried Strakosch mondotta — kétségtelen előkészítői Páneurópának.^K

Egy középeurópai vámúnió eszméje különben már régen felmerült. Az úniónak, amely a német birodalmat és az osztrák-magyar

monarchiát egyesítette volna, ellenzői annak idején Bismarck és Ferenc József voltak, de már a háború alatt Károly király megbízásából tanácskozások folytak Salzburgban annak megteremtéséről s egészen bizonyos, hogyha a háború a központi hatalmak győzelmével végződött volna, ma már vámúnióban élnénk Németországgal. Ez az únió 130 millió emberre terjedt volna ki, tehát oly nagy területet egyesített volna, amely a tervbe vett Páneurópának csaknem a felét teszi. Ennek az úniónak területén a német nagyipar tökéletes egyeduralmat biztosított volna magának s ebben az esetben a mi nemzeti iparunkról ma már alig lehetne beszélni. Mennyivel kerültünk volna tehát kedvezőbb helyzetbe, ha akkor a mindenható német ipar egyszerű függvényeivé válunk, vagy ha egy páneurópai únió megvalósulása esetén annak keretein belül bizonyos nemzetközi ellenőrzés és megosztás égisze alatt iparunk és kereskedelmünk fejlődését legalább némi-képen biztosítani tudnánk?

A gazdaságilag egyesült Páneurópának azonban természetes ellenzője támadna Angliában. Ez a birodalom ma külön kereskedelmének körülbelül egyharmadát Európával bonyolítja le s abban az esetben, ha az únió megvalósulna, abban nemcsak hatalmas versenytársra találna, hanem európai piacát is legnagyobbbrészt elveszítené. Természetes, hogy Páneurópa minden tekintetben gazdasági függetlenségre törekednék, de teljesen mégsem tudná magát Angliától emancipálni, mert bizonyos nyersanyagokban (pamut, gyapot, bőr, réz) továbbra is Anglia bevételére szorulna. Anglia viszont a vámúnióval szemben természetesen vámsorompóinak lebocsátásával védekez-
nék s ez az elzárkózás új gazdasági harcokra vezetne.

A páneurópaisták érzik ennek a helyzetnek fonák voltát s azért lépten-nyomon hangoztatják, hogy az államok szövetsége semmi vonatkozásban nem irányul a Britbirodalom ellen, sőt megvalósulása esetén legelső célja lesz egy „angol-páneurópai antant“ létrehozása. Hogy ezt dokumentálják, a bécsi kongresszuson nagy súlyt helyeztek Anglia képviselőjének megjelenésére. Mister Watts a kongresszuson előadást is tartott a páneurópai egyesülés szükségességéről— szellemiek tekintetében. Mélyen hallgatott azonban arról a gazdasági helyzetről, amely a páneurópai vámúnió esetén előállna s amelynek minden következményét bizonyára Anglia látja a legtisztábban.

Világpolitikai szempontból tekintve az európai államok egyesülését, azt látjuk, hogy ennek lehetősége a Népszövetség keretein belül is adva van. Sokan vannak, akik ellenzik Páneurópát azért, mert egy, az egész világra kiterjedő államszövetség már létesült a Népszövetség formájában s a jövő célja csak ennek tökéletesebb kialakítása lehet. Ha Páneurópa megvalósul, ez az államszövetség csak egy kontinensre fog szorítkozni s okozója lesz az azon kívül fekvő világrészek versengésének.

Coudenhove-Kalergi a Népszövetség mai összetételét és működését kemény kritika tárgyává teszi és el kell ismernünk, hogy idevonatkozó megállapításai minden tekintetben helytállóak. Szerinte a Népszövetség mai formájában még nagyon messze áll eredeti céljá-

nak megvalósításától. Elsősorban azért, mert bár 57 államot foglal magában, az Északamerikai Egyesült Államok és Szovjetország távolmaradása folytán az egész emberiségnek világhatalmi szempontból körülbelül csak a felét egyesíti. „Azonkívül a genfi Népszövetség szervezetlen, — mondja Coudenhove, s itt némileg követi Benesnek ismert regionális csoportgondolatát, — mert a helyett, hogy a világ népeit és államait történeti, gazdasági, kulturális és földrajzi összefüggésük szerint tagolná, a földrajzra, történelemre, kultúrára és gazdaságra való tekintet nélkül nagy és kicsiny ázsiai és európai, szomszédos és egymástól távol eső államokat mint a tégladarabokat illeszti egymás mellé; az ő szemében Svájc nem áll közelebb a szomszédos Ausztriához, mint Peruhoz vagy Sziámhoz.“ Szerinte a Népszövetség Európa önállóságára állandó veszélyt jelent. Európai kérdésekben idegen kontinensek határoznak s így földrészünk minden pillanatban a világpolitika „egyszerű objektumává válhat“. Észak-amerikai és Oroszország, melyeknek érdekei Európához mégis közelebb esnek, Európa sorsába bele nem folynak, míg távoli, délamerikai és keletázsiai alig kultúrált államok, „mint bírák ülnek törvényt Európa felett“. Ezt a helyzetet meg kell szüntetni a Népszövetség megreformálása által, ami olyképpen történék, hogy a Népszövetség államai államcsoportokra tagoltaménak s ezáltal a genfi centralizmus helyére az államok közötti föderalizmus lépne. Ennek az átszervezésnek a megindításához az első, legfontosabb lépés az európai államok föderalizmusának, vagyis Páneurópának megteremtése.

Az Európai Egyesült Államok mindenesetre nagy hatással lennének a Népszövetség egész szervezetére és munkájára. A súlyos születési hibákkal világrajött intézmény életképességét nagyban fokozná az, ha a genfi asztalnál az európai államok egységes szövetsége foglalna helyet. Ennek megteremtésével sokkal több energia és idő maradna a népek nagy szövetségének és ennek folyományaképpen az egyszer elkövetkezendő világbéke előkészítésére.

Nagy és távoli cél ez, amelynek elérése az emberek százmilliói előtt ma még meg sem közelíthető ideálnak látszik. A jelenlegi európai helyzet megváltoztatása és az itt élő nemzetek közötti béke megteremtése azonban olyan feladat, amelynek megoldását éppen ennek a földrésznek megmentése érdekében azoknak, kik népeik sorsát intézik, vállalniok kell. Hogy a kibontakozás felé Páneurópa vezet-e, vagy más alakban fogja-e Európa gyógyulását megtalálni, azt ma még nem lehet eldönteni. Kétségtelen csak az, hogy minden lépés, amit a kiengesztelődés nagy műve felé az emberiség megkísérel, nem haszontalan és nem is merő ábrándozás. És Páneurópa kérdését annál inkább figyelemmel kell kísérenünk, nehogy az, a hozzá vezető mozgalommal együtt, a mostani békék fenntartásának egyik eszköze legyen.

RUTTKAY LÁSZLÓ